

ביאור הדף מסכת שבועות דף ל"ה

משנה. אדם שאמר לעדים, משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן, ונשבעו שאינם יודעים לו עדות, הרי אלו פטורים משבועת העדות, כי אין חייבין בשבועת העדות אלא על תביעת ממון כפקדון, וכאן אין תביעת ממון כי אף אם אכן כדבריו אין כאן חיוב ממון כי יכול לחזור בו.

ואם אדם אמר לעדים משביע אני עליכם שכשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני, וכשראו לא באו והעידוהו הרי אלו פטורים, מפני שקדמה השבועה לראיית העדות.

אדם שעמד בבית הכנסת ואמר לכולם, משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורים.

ואם אמר לשנים משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, ואמר שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, אך הם כן ידעו לו עדות, אלא שידעו אותה עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול, הרי אלו פטורים.

ואדם ששלח ביד עבדו להשביע את העדים או שאמר להם הנתבע, משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לתובע עדות שתבואו ותעידוהו, הרי אלו פטורין, עד שיושבעו מפי התובע עצמו.

גמרא. מביאה הגמרא ברייתא שאומר שאדם שאמר לעדים משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן, ונשבעו שאינם יודעים לו עדות שהם פטורים, כי לומדים מ"תחטא" שנאמר בפקדון ל"תחטא" שנאמר בשבועת העדות בגזירה שווה, שכפי שבשבועת הפיקדון מדובר על תביעת ממון שיש לו, כך גם בשבועת העדות, מדובר על תביעת ממון שיש לו חיוב, ואילו אדם שאמר שיתן לחבירו מאתים זו יכול לחזור בו, וממילא אין כאן תביעת ממון.

מביאה הגמרא ברייתא שאומר שאדם שאמר לעדים משביע אני עליכם שכאשר תדעו לי עדות שתבואו ותעידוני, ואחר כך ידעו לו עדות ולא העידו, שהם פטורים, כי נאמר "ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע", ורואים שמדובר שקודם קול שמע ואחר כך היה נשבע, ולא שקדמה שבועה לעדות.

במשנה התבאר שאדם שעמד בבית הכנסת והשביע את כולם הם פטורים. ואמר שמואל שמדובר אפילו שעדיו ביניהן שאף עדיו פטורים.

ושואלת הגמרא שוודאי שמדובר שעדיו ביניהם, כי אחרת מה החידוש שהם פטורים, הרי שאר האנשים אינם יודעים לו עדות. ועונה הגמרא שחידש שמואל שאפילו אם העדים נמצאים לידו, שלא אומרים שהוא ייחד אותם לשבועה, והם חייבים, אלא שכיון שהוא השביע את כולם הם פטורים.

ומביאה הגמרא ברייתא כדברי שמואל שאומר שאם ראה סיעה של בני אדם עומדים ועדיו ביניהן ואמר להן משביעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, שהם פטורים כי נאמר "והוא עד" ומשמע שצריך לייחד את העדים וכאן הרי לא ייחד עדיו, אבל אם אמר כל העומדים כאן חייבים כי משמעות דבריו שכוונתו לאותם העדים הסמוכים אליו, וממילא ייחד עדיו.

במשנה התבאר שאדם שאמר לשנים משביע אני עליכם וכו' והם ידעו עדות עד מפי עד פטורים. ומביאה הגמרא ברייתא שאומר שאדם שאמר לשנים משביע אני עליכם פלוני ופלוני אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, והן יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול, פטורים כי נאמר בפסוק "אם לא יגיד ונשא עונו", ורואים שמדובר בעדים הראויים להגדה דהיינו לעדות, ועד מפי עד או שאחד מהם פסול אינם ראויים לעדות.

במשנה התבאר שאם אדם שלח ביד עבדו להשביע את העדים הם פטורים. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאדם ששלח ביד עבדו, או שאמר להן **הנתבע** משביעני עליכם שאם אתם יודעין **לתובע** עדות שתבואו ותעידוהו, שהם פטורים, כי נאמר בפסוק "אם לא יגיד ונשא עונו", וביאר ר' אלעזר שנאמר בפסוק "אם לוא יגיד" ומשמע שלא יגיד לו, וכלומר לתובע, שאז נשא עונו, אבל אם לא יגיד לאחר פטור.

משנה. אדם שאמר לעדים משביעני עליכם, או מצוה אני עליכם או אוסרכם אני, ואמרו אמן, הרי אלו חייבין. ואם אמר להם בשמים ובארץ הרי אלו פטורים, כי אין זה כינוי לקב"ה.

ואם השביע אותם בשם של אלף דלת, או ביוד הי, או בשדי או בצבאות או בחנון או רחום או בארך אפים או ברב חסד ובכל הכנויים הרי אלו חייבין.

ולדעת רבי מאיר כמו שמשביע עדים בכל אלו הם חייבים כך גם המקלל בכולן חייב. אבל חכמים פטורים את המקלל בכינוי.

וכן מחייב רבי מאיר אדם שקילל אביו ואמו בכינויים, וחכמים פטורים.

והמקלל עצמו וחבירו בכל הכינויים הללו עובר בלא תעשה, ואדם שאמר לחבירו "יככה ה' אלקים" וכן יככה אלקים זו היא אלה הכתובה בתורה. ואם אמר לחבירו אם תעידני הקב"ה לא יכך, או שאמר אם תעידני הקב"ה יברכך ויטיב לך, לדעת רבי מאיר חייב כי משמע שאם לא תעיד תעמוד בקללה, ולדעת חכמים פטור.

גמרא. במשנה התבאר שאדם שאמר לעדים משביעני עליכם הם חייבים, ושואלת הגמרא שהרי לא אמר במה הוא משביע. וביאר רב יהודה שכוונת המשנה שאדם שהשביע את העדים ואמר להם משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה, או שאמר מצוה אני עליכם בצוואה האמורה בתורה, או שאמר אוסרכם אני באיסור האמור בתורה, הרי אלו חייבים.

ושאל אב"י את רב יהודה שלא יתכן לבאר כך כי רבי חייא שנא שאדם שאמר לעדים כובלכם אני הרי אלו חייבים, ואף שלא נאמר בתורה לשון כובל.

ולכן ביאר אב"י שכוונת במשנה משביע אני עליכם בשבועה, ומצוה אני עליכם בשבועה ואוסרכם אני בשבועה, ואף כובלכם אני הכוונה בשבועה.

במשנה התבאר שאדם שהשביע באלף דלת, או ביוד הי או בשדי או בצבאות או בחנון ורחום או בארך אפים או ברב חסד הרי אלו חייבים. ושואלת הגמרא שמשמע מכאן שחנון ורחום הם שמות של הקב"ה, והרי שנינו בברייתא שיש שמות שנמחקין ויש שמות שאין נמחקין, ואלו הן שמות שאין נמחקין כגון אל אלקים אלקים, אהיה אשר אהיה, אלף דלת, ויוד הי, שדי, צבאות.

אבל הגדול, הגבור, הנורא, האדיר, והחזק, והאמיץ, העוז, חנון ורחום, ארך אפים, ורב חסד, הרי אלו נמחקים. ורואים בברייתא שרחום וחנון אינם שמות.

ותירץ אב"י שאמנם אינם שמות אבל כוונתו להישבע במי שהוא חנון ובמי שהוא רחום.

עמוד ב'

ושאל רבא את אב"י, שאם הכוונה במשנה במי שהוא רחום או במי שהוא חנון, מדוע המשביע בשמים וארץ העדים פטורים, ולא אומרים שכוונתו להשביע במי שהשמים והארץ שלו. והשיב לו אב"י שדווקא לגבי רחום וחנון כיון שאין דבר אחר שנקרא רחום וחנון וודאי שכוונתו למי שהוא רחום, אבל שמים וארץ הרי יש שמים וארץ עצמם, ולכן לא אומרים שכוונתו במי שהם שלו אלא בהם עצמם.

מביאה הגמרא ברייתא שאדם שכתב את האותיות אלף למד מאלקים או קה משם השם, אסור למחוק אותם כי הם שם בפני עצמו, ואם כתב שין דלת מהמילה שדי, או אלף דלת שם אדנות, או צדי בית מצבאות, מותר למחקם, ודעת רבי יוסי שמותר למחוק את השם צבאות כי מה שהקב"ה נקרא צבאות

הוא על שם ישראל שנאמר "והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים". ואמר שמואל שאין הלכה כרבי יוסי.

ברייטא נוספת מביאה הגמרא שכל הטפל לשם בין אם כתוב מלפני השם ובין מלאחריו מותר למוחקו, וכגון אם כתב לה' הל' נמחק ואם כתב בה' הב' נמחק, ואם כתב וה' הו' נמחק והאם כתב מה' המ' נמחק, ואם כתב שה' הש' נמחק, ואם כתב הה' הה' נמחק.

ומה שכתוב אחרי שם השם אף הוא נמחק כגון שכתוב אלוקינו שה'נו' נמחק, ואם כתב אלוקיכם ה'כם' נמחק, ואם כתב אלוקיהם ה'הם' נמחק.

אך לדעת אחרים מה שנכתב אחרי שם ה' אינו נמחק כי כבר קידשו השם שנכתב לפניו. ואמר רב הונא שהלכה כאחרים.

עוד אומרת הברייטא שכל שמות האמורים בתורה באברהם קדש חוץ ממה שנאמר "ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך" שהוא חול. אך חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו שאף שם זה קדש.

ואומרת הגמרא שממילא יוצא שמה שאמר רב יהודה בשם רב גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, כי אברהם ביקש מהקב"ה להמתין שהוא יקבל את האורחים, זה רק כדעת הסובר שזה שם קודש ונאמר על הקב"ה ולא כדעת הסובר שהוא חול ואמר אותו אברהם למלאכים.

עוד אומרת הברייטא שכל שמות האמורים בלוט חול, חוץ ממה שנאמר בפסוק "ויאמר לוט אליהם אל נא ה' הנה נא מצא עבדך חן בעיניך וגו'", כי מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך ולכן וודאי שזה קודש.

עוד אומרת הברייטא שכל שמות האמורים בנבות קדש, ובמיכה חול, ורבי אליעזר אומר שכל השמות בנבות הם קודש, ומה שנאמר במיכה יש מהם קדש ויש מהם חול, שמה שנאמר באלף למד הוא חול, ומה שנאמר ביוד ה' הוא קדש. חוץ ממה שנאמר בשופטים "כל ימי היות בית האלקים בשילה" שהוא קודש.

וכל שמות האמורים בגבעת בנימין לדעת רבי אליעזר חול ולדעת רבי יהושע קדש, ותמה רבי אליעזר על רבי יהושע, שהרי נאמר שם בפסוק "ויאמרו בני ישראל מי יעלה לנו בתחילה למלחמה עם בני בנימין, ויאמר ה' יהודה בתחילה", ולמרות זאת נאמר אחר כך "ויצאו בני בנימין מן הגבעה וישחיתו בישראל ביום ההוא שנים ועשרים אלף איש ארצה".

והשיב לו ר' יהושע שמה שהבטיח עשה, אלא שהם לא שאלו אם ינצחו או לא, ורק באחרונה נאמר שם "האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל, ויאמר ה' עלו כי מחר אתננו בידך".

וכל שלמה האמורין בשיר השירים קדש, שהכוונה היא שיר למי שהשלום שלו, חוץ משלמה שנאמר בפסוק "כרמי שלי לפני האלף לך שלמה" שהכוונה שלמה עצמו, ו"ומאתים לנוטרים את פרי" הכוונה לחכמים.

ויש אומרים שאף מה שנאמר בפסוק "הנה מטתו שלשלמה ששים גיבורים סביב לה" הוא חול.

ומדייקת הגמרא שהיש אומרים לא נחלקו על הפסוק הראשון ואף הוא חול לדעתם, ולכן שואלת הגמרא כדעת מי אמר שמואל שמלכות שהורגת שישית מהעולם לא נענשת כי נאמר "כרמי שלי לפני האלף לך שלמה" שהכוונה למלכות דרקייע, ו"ומאתים לנוטרים את פרי" הכוונה למלכות שבארץ, ורואים ששלמה שם זה שם קודש ולא חול, ועונה הגמרא שלדעת שמואל צריך לומר שכוונת היש אומרים שרק שלמה שנאמר בפסוק "הנה מיטתו שלשלמה הוא חול" אבל מה שנאמר "האלף לך שלמה" הוא קודש.

עוד אומרת הברייטא שכל "מלכיא" שנאמר בדניאל הוא חול והכוונה לנבוכדנצר, חוץ ממה שנאמר בפסוק "אנת מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יחב לך" שהכוונה לקב"ה.

ויש אומרים שאף הפסוק "מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך" הוא קודש, כי לא יתכן שאמר דניאל לנבוכדנצר שהרע שבחלום יהיה לשונאיך הרי שונאיו הם ישראל, ולכן וודאי שאמר זאת לקב"ה. אך לדעת תנא קמא הכוונה לשאר שונאיו העובדי כוכבים ולא לישראל.

במשנה התבאר שהמשביע בכל כנויין הרי אלו חייבים. ומקשה הגמרא ששנינו בברייתא שצריך להשביע דווקא בשם השם ולא בכינויים, שהתבאר בברייתא שממה שנאמר בפסוק "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה", אף שכבר נאמר "והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה", לומדים בגזירה שווה לפסוק "ושמעה קול אלה" שכפי שלגבי סוטה הכוונה לשבועה, כך לגבי שבועת העדות, וכפי שלגבי סוטה השבועה היא בשם ה' דווקא כך גם בשבוע העדות.

ותירץ אביי שהברייתא היא כדעת רבי חנינא בר אידי, שסובר שצריך להשביע דווקא בשם ה' וכפי שמצינו בברייתא שרבי חנינא בר אידי אומר שהואיל ואמרה התורה השבע במקומות מסויימים ואל תשבע במקומות אחרים, כגון לשקר, וכן קלל ואל תקלל, כפי שהיכן שיש חיוב להישבע הכוונה בשם השם, כך גם במקומות שיש איסור של לא להישבע הכוונה בשם השם. וכן כפי שכשמצינו חיוב לקלל בסוטה, הכוונה בשם השם, אף האיסור לקלל הוא בשם השם.

ושואלת הגמרא לדעת חכמים, אם לומדים מסוטה לשבועת העדות מדוע מועיל להשביע בכינוי, ואם לא לומדים מניין לנו שאלה בשבועת העדות היא שבועה. **ועונה** הגמרא שחכמים לומדים שאלה זה שבועה כפי שמצינו בברייתא שאין אלה אלא לשון שבועה, כפי שנאמר "והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה".

ושואלת הגמרא שהרי נאמר שם שבועת האלה, ומשמע שבועה בקללה, אבל היכן מצינו שהכוונה באלה לשבועה. **ועונה** הגמרא שכוונת הברייתא לומר שאין קללה של אלה אלא בשבועה, כפי שנאמר "והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה".

וממה שלא נאמר בפסוק ושמעה אלה, אלא נאמר "ושמעה קול אלה", לומדים שאף שבועה שלא נאמר עמה אלה, הרי זה כאילו נאמר עמה אלה כי דורשים את הפסוק כאילו נאמר ושמעה אלה, ושמעה קול דהיינו שבועה, שאף בקול שבועה יש אלה, ואף באלה יש שבועה.